

TÜRK EDEBİYATININ BİRLİĞİ ÜZERİNE YAZILMIŞ BİR MAKALE VE DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ*

Yrd. Doç. Dr. Himmet BİRAY

"Ganı bir, canı bir Özbekler bilen Türkmenler ödenem birbirleri biri bilen dost-dogandır."

Türkmenistan'ın başşehri Aşkabat'ta yayınlanan "Sovyet Edebiyatı" dergisinde yer alan K.Kurambayev'in "Edebi Argatnaşıkları-mızın Tarihinden." isimli makalesi yukardaki cümleyle başlar. "Doğan" kelimesinin "Türkmen Dilinin Sözlüğü"ndeki anlamı: "Bir eneadadan bolan çağalar hakkında..." dir.

Aksi iddia edilmeyecek kadar açık olan bazı hakikatler, ifade edilmesinde hiç bir engel bulunmamasına rağmen hiç mevzubahis edilmez. Bu, bizim ülkemizde böyledir. Fakat buna benzer hakikatlerin şartlar dolayısıyla anlatılmasının mümkün olmadığı yerlerde, söylenmesi gerekenler, bir kılıf içinde takdim edilir. K.Kurambayev'in yazısı da bu neviden bir yazıdır. Türkmen ve Özbek edebiyatlarının aynı kaynaktan geldiğinin izahı ve ispatı yapılan bu makalede Türkmenlerle Özbeklerin de aynı milletin evlatları olduğu beyan ediliyor. Yazarı bu konuda bir yazı yazmaya sevkeden hassasiyetin, Türkiye'deki kaç aydında-hatta edebiyatçıda-bulduğunu sorarak, söz konusu makaleyi bizim tesbitlerimizle birlikte değerlendirmeye çalışalım.

Makalenin girişinde Türkmenlerin ve Özbeklerin iktisadi, sosyal ve medeni benzerliklerinin yanında tarihlerinde de bir "umumilik" olduğu zikredildikten sonra, edebi ilişkinin başlangıcı olarak Türk dilinin en eski yadigarları sayılıyor: "Divanü Lügati't-Türk, Hitabetü'l, Hakayık, Kutadgu Bilik, Kıssa-i Rabguzi gibi "yadigarlıklar" bunun yanında Özbek ve Türkmen halk destanlarından, "Zöhre-Tahir", "Göroglı", "Sasenem-Garıp",

"Yusup-Züleyha" gibi halk destanları da bütün güçleriyle şahitlik ediyorlar"

Ali Şir Nevâyî'nin bütün Türk Edebiyatında olduğu gibi, bilhassa Orta Asya'da teşekkül etmiş Türk edebiyatı üzerindeki tesiri çok büyüktür. Bu husus yazıda çok geniş olarak ele alınmaktadır. Ali Şir Nevâyî'nin 16. Asırdan sonra Türkmen klasiklerini ve bütünüyle Türkmen halkını etkilediği belirtildikten sonra şiirlerinin halk arasında ezgi ile söylendiği, onun fikirlerinin Türkmen sanatçılarına ilham verdiği kaydedilmektedir. Biz bu hususu Afganistan'dan getirilen Türkmenler arasında da tesbit ediyoruz. Musuki makamları arasında "Nevayî düşürmesi"nden söz edildiği malumumuzdur. Nevâyî'nin klasik Türkmen şairleri üzerindeki tesiri anlatılırken belli başlı Türkmen şairlerinin eserlerindeki Nevâyî izleri gösterilmektedir. "18. Asır Türkmen edebiyatının büyük temsilcilerinden biri olan Dövmemmet Azadî'nin lirik şiirlerinde, "Vagzi Azat" gibi didaktik destanında Sâdî'nin, Câmî'nin bilhassa Ali Şir Nevâyî'nin eserlerinin rolü büyüktür. Azadî, bu destanında Nevâyî'nin Hayrettü'l-Ebrar ve Mahbübü'l-Kulüb isimli eserlerindeki ilim ve sanatı söz ve terbiyenin ehemmiyeti, devleti idare etmek hakkındaki fikirleri ustalıkla taklit ediyor. Bu iki şairin didaktik mahiyeteki eserlerinde tema yakınlığından başka bu eserlerdeki sosyal meselelerin tasvir edilışı de birbirine benziyor. "Makalede bunun sebebi olarak, her iki şairin aynı şartlar ve imkanlar dahilinde yaşamış olmaları gösteriliyor.

"Maktıngulı'nın Türkmenler arasındaki kıymeti, Fuzulî'nin, Bakî'nin, Nedim'in bizim nezdimizdeki kıymetiyle eş değerdedir. Sovyetler Birliği'ndeki Türk Cumhuriyetlerinde klasik şair ve yazarların isimleri çeşitli enstitülere verilir. Mesela Azerbaycan'da Fuzulî,

* Bu yazı İlyaz dergisinin 1. ve 2. sayılarında yayımlanmıştır. (Bk. Dr. H. Biray'ın makaleleri)

Özbekistanda Nevayî için bu geçirlidir. Türkmenler ise "Maktumgulu Adındaki Dil ve Edebiyat İnstitü" ile aynı yolu takip etmişlerdir. K.Kurambayev, tanımadığımız için-bizce pek meşhur olmayan ancak kendilerinin çok üs-
 çün tuttukları Maktumkulu üzerindeki Nevayî izlerini şiirlerden örnekler vererek izah ediyor: "Maktumgulu ahlaki, didaktik karakterdeki bütün eserlerini, Nevayî'nin bu mevsamdaki gazellerinin tesiri ile meydana getirmiştir. Türkmen şairinin "yeldim tut" redifli gazeli, Nevayî'nin "tut" isimli şiirinin tesiriyle yazılmıştır. Bundan başka Maktumgulu'nun "ayt" yağıdır", "bolmasa", "ölmezden burun" redifli gazelleri ile Nevayî'nin "yağırak" "ayt", "emesden burun" redifli gazellerinin nazmun ve şekil yönünden birbirlerini hatırlattıklarını söylemek gerek..."

Türkmen sözlü geleneğini de tesirleri altına alan Kemine ve Mollanefes, maktumkulu kadar sevilen ve eserleri okunan şairlerdir. 1968 yılında Mehmet Akif'in ellinci doğum yılı münasebetiyle Türkiye'de gerçekleştirilen faaliyetler, 1971 yılında da "Kemine ve Mollanefes Gününün 200. yılı" dolayısıyla Türkmenistan'da Kemine için gerçekleştirilmiştir. Bu konuyu ettiğimiz makalenin de yer aldığı "Sovyet Edebiyatı"nın 1971 yılındaki bütün sayılarından Kemine hakkında kıymetli yazılar bulunmaktadır.

Diğer Türkmen klasiklerinde olduğu gibi Mollanefes'de de onun "Zöhre-Tahir" isimli destanı örnek gösterilerek Nevayî ve Seyyâd tesiri gösteriliyor.

Yazıda Nevayî'nin tesirlerinin anlatılmasıyla ilgili olarak, bunun her iki edebiyatın (Özbek ve Türkmen) aynı kaynaktan gelmesi dolayısıyla normal olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca bunun söz konusu şairlerin kendi edebi şahsiyetlerini gölgelemeyeceği, Rus tenkitçi V.G.Belinski'nin ".....Büyük şairin başka şairlere olan etkisi, etki ettiği şairin poeziyasının değerini düşürmez, belki o şairin kabiliyetine yön verir" görüşüne dayanarak anlatılmıştır.

Özbek ve Türkmenlerin edebiyat dünyalarının benzer oluşlarında birçok ortak yönün etkili olduğu beyan edilirken "Özbek ve Türkmen dillerinin birbirine yakın oluşu da bu konuda rol oynadı..." denilerek dil konusuna dikkat çekilmektedir.

Nevayî yaşadığı devir olarak yukarıda bahsedilen Türkmen klasiklerinden daha öncedir. Dolayısıyla buraya kadar Nevayî tesirinden bahsedilmiştir. Ancak Türkmen klasiklerinin yaşadıkları zamanda sonra Özbek ve Türkmen edebiyatlarındaki ilişkiler hep karşılıklı olarak ele alınmıştır. Maktumkulu'nun Özbek edebiyatındaki izleri ayrıntılı bir biçimde anlatılmıştır. Buna göre şairin eserleri Ekim ihtilalinden sonra Taşkent ve Hıve'de defalarca basılmıştır. Divanı, gazelleri ve mesnevileri "Özbekistan SSR İlimler Akademisi'nin "Gündoğarı Övreniş İlimi-Bağ İnstitü"nun el yazmaları bölümünde muhafaza edilmiştir. Maktumkulu'nun Özbekler arasında bu kadar sevilmesine sebep olarak, Hıve'yi, Buhara'yı, Semerkant'ı, Endican'ı, Kokant'ı, Namongan'ı ve buna benzer yerleri dolaylı olarak Özbeklerle ve edebiyatlarıyla içli dışlı olması, Turdi ve Üveysi gibi şairlerle edebi dostluk kurması gösterilmektedir. Maktumkulu'nun sanatkarlığından "ruhlanan" Özbek yazar ve şairleri arasında "Egref", Cumanbilbil", "İslam Şahir" sayılarak "İslam Ata Nazar Oğlu, Ekim ihtilalinden önce Maktumgulu'nun şiirlerini halk arasında yayan şairdir." denilmektedir. Maktumkulu'nun Özbekler arasındaki yeri, aşağıdaki ifadeyle çok açık olarak görülmüştür. "Maktumgulu'nun Şiirleri Özbek bahçelerinin hafızasına öyle bir sinmiştir ki, o şiirler söylenirken eğer sonunda Maktumgulu'nun adı zikredilmese bile, o şiirler Maktumgulu'nun deyip, üzerinde durmazlar."

K.Kurambayev, klasik edebiyatın her iki halk arasında aynı şekilde kabul görmesini, bu kabulün günümüzdeki Türkmen ve Özbek edebiyatları için de geçerli olduğunu şöyle anlatmaktadır.

"Maksat dışılık, takdirin birliği, benzer içtimâf poeziya, benzer dünya görüşü bizim şairlerimizi birbirlerine yakın ve dost kılmıştır. Neticede boylar arasındaki edebi ve medeni hizmet dışılık her çeşit ikbâl, adaletsizliğe bulaşmadan revaç bulmuştur.

Klasik edebiyatımızın şöhreti iki halk için de mukaddesdir. Kadim devirlerden beri devam edip gelen edebi ilişki ve birbirine tesir edip, Ekim ihtilalinden sonra daha da gelişti..."

Ünlü Özbek şairi ve tiyatro ustası Hazma Hekimzade Niyazi'nin bilhassa tiyatro ala-

nunda yaptığı hizmetlerle Türkmen sanatkarları arasında üstâd kabul edildiği, makalede etraflıca anlatılmıştır. Hekimzade Türkmen ve Özbek tiyatrosunun kurulmasında önemli vazifeler üstlenmiştir. Onun "Bay ve Batrak" isimli dramasındaki Cemile'nin, Türkmen kadınlarının ikbali, yele savrulan sergisi, arzu ve ümitleri için iyi bir timsal olduğu anlatılmış, Türkmen şairi Seher Borcakov'un Hekimzade hakkındaki sözlerine yer verilmiştir: "Ulu Özbek şairinin adı, Türkmen yazarlarının devrimize münasip, derin manalı, sağduyulu eserler meydana getirmelerine yardım ediyor..."

Özbek edebiyatının temsilcilerinden Aybek, G.Gulam, H.Alimcan, A.Kahhar, Ş.Rihmov, K. Yaşen, Zülfiya, A.Muhtar gibi yazarların eserlerinin her Türkmenin evinde bulunduğu, aynı şekilde seçkin Türkmen eserlerinin de Özbeklerin malumu olduğu ifade edildikten sonra bunlar isim isim sayılıyor: "B.Kerbabayev, B.Seytekov, H.Deryaev, G.Seytihiyev, Ata Goşudov, Tovşan Esanova, Ata Atacanov gibilerinin eserlerini yakından tanıyorlar. Onların eserleri sık sık basılıyor. Meşhur Türkmen yazarı Berdi Kerbabeyev'in "Nebitdağ" ve "Aygıtlı Edim" romanları, "Aysoltan" povesti bir zamanlar Özbekçeye aktarılıp okuyucuların sevdikleri eserler arasında yer aldı..."

K.Kurambayev, son devirde kardeş cumhuriyetlerde birbirlerinin halkını, tabiatını, sosyal ve iktisadi durumunu konu edinen eserlerin ortaya konulmasının adet haline geldiğini, bunlardan Özbeklerin Türkmenler, Türkmenlerin de Özbekler hakkında eserler yazdıklarını ifade ediyor: "Türkmen yazarları son yıllarda Özbekistan hakkında birçok eserler yazdılar. Onların bir çoğunda Özbek obasının güzelliği tasvir edilirken, bir çoğunda da Özbek çiftçilerinin başarıları anlatılıyor. Yine Özbekistan'ın tabii güzelliği, Salor'un buz gibi suyu, Özbek tohumu meyveli bağları, Taşkent'in güzel kışları Türkmen şairlerine ilham veriyor. Türkmen şairi Ata Atacanov "Ben yıllarca Taşkent'te yaşadım. Türkmen ortaokulunu da orada tamamladım. Salor'un buz gibi suyuna girip, Yanyol'un güzel kızların yanığı gibi kırmızı elmasından tattım." diyerek, mesud bir şekilde yad ederken, Türkmenistan halkı şairi Annagıç, Özbekistan isimli şiirinde Özbek tabiatının gü-

zelliğinden lezzet alıp, çiftçilerin çözü çazıp bir hale getirdiklerini görenek şöyle yazıyor..."

Yazıdan öğrendiğimize göre, Türkmen edebiyatında "Harezmi" Özbek edebiyatında da "Amuderya" geniş yer tutmaktadır. Beki Seytekov "Hazerim" isimli lirik poemasında Özbek ve Türkmen işçilerinin gayretlerini dile getirmiştir. Şair Gulam Gapur ise "Amuderya" şiirinde Amuderya'nın Özbek ve Türkmenin gurur kaynağı olduğunu, "Halı" şiirinde de Türkmen kızlarının maharetini anlatmıştır:

"Marılı gızın dokan halısından men
Ol acap gözelin adın okadım
İne, menem gökten köp yıldız çöplep
Türkmen gızı için şıgır dokadım!"

Yazar, son devirde kaleme alınan siyasi ve sosyal muhtevalı eserlerden de örnek vererek bu eserlerin konusunu ve kahramanlarını bize tanıtmaktadır. Kamil Yaşen'in "Yolçı Yıldız", Ahmet Babacan'ın "Horezm Ertiri" (Eziz ve Senem) isimli dramaları ile Ashat Murat'ın "Döyür Menin Takdirında" isimli romanı bu neviden eserlerdir. Türkmen yazarı Beki Seytekov'un önceki idareyi yatan "Gız Salgıdı" isimli romanın kahramanları olan "Murat ve Aycanım"ın dillere destan olan aşkları etrafında dönen vakalarla "Güneyt Han" zamanı kötülennmiştir. Beki Seytekov'un benzer konuları işleyen diğer romanı da "Doganlar" isimli eseridir. Makalede "Doganlar" romanının yazılışı hakkında yine Beki Seytekov'un kendi makalesi olan "İki Halkın Bir İkbali"nden de genişçe bahsediliyor.

Sovyetler Birliğinde son yıllarda "ongünlükler" ve "haftalık"lar tertip edilmektedir. Bu "ongünlük" ve "haftalık"lar da cumhuriyetlerinin kültür heyetleri diğer cumhuriyetleri ziyaret ederek, gittikleri yerlerde kendi sanat ve edebiyatlarından örnekler takdim etmekte ve misafir edildikleri cumhuriyeti yakından tanımaktadırlar. Bu sırada her iki cumhuriyetin sanatçıları arasında görüş alışverişi ve samimiyet doğmaktadır. Makalede 1962 yılında Özbek heyetinin Türkmenistan'da hüsn-i kabul gördüğü anlatıldıktan sonra 1966 yılında da Türkmenlerin Özbekistan'da verdikleri "on günlükler" bahsedil-

mehtedir. Bu ongünlük'te düzenlenen faaliyetler ve yayınlanan edebi eserler etraflıca anlatılarak, bize Özbek ve Türkmen edebiyatının belirli bir devresi hakkında kaynak bilgiler verilmektedir. Yazının bu kısmını özetleyerek nakletmekle Özbekler ve Türkmenler arasındaki bu edebiyat ve sanat dostluğunun daha iyi gözler önüne serilebileceğini ümit ediyoruz:

"Ongünlükler devrinde Sovyet Özbekistanı", "Özbekistan Medeniyeti", "Mugallimler Gazeti", "Pravda Vostoka" gibi gazeteler de sahifelerinde Türkmen şair ve yazarlarının bir çok eserlerini yayınladı. Özellikle Türkmen edebiyatının büyük temsilcisi Berdi Kerbayev'in, Beki Seytekov'un, büyük âlim ve şâir Aman Kekilov'un, şâir Tovşan Ecenova'nın, tarihi romancı Hıdır Deryaev'in ve diğer yazarların "Özbekistan Medeniyeti" gazetesinde yayınlanan makaleleri zikredilmeye değerdir. "Şark Yıldızı" dergisinin 1967 yılındaki 10. sayısında Türkmen yazar ve şairlerine geniş yer verilmiştir. Bu dergide Seyitliyev'in "Guyın Yanında", "Gara Gözler"; Tovşan Esenova'nın "Hasıl Balladesi"; Anna Kovusov'un "Mecnuntal"; Ata Atacanov'un "Gulabi"; "Yüreğim Bilen Sohbet"; "Yazlığın Köprüsü" isimli kıymetli şiirleri yayımlandı. Bunlardan başka Berdi Kerbabayev'in "Gaysız Atabay", Hıdır Deryayev'in "İkbal" romanlarından pasajlar yer aldı. Bayram Gurbanov'un "Çopanlar" isimli hikayesi de H. Rozmedov'un aktarmasıyla yayımlandı.

Bu yukarıda sayılan eserleri Türkmencede Özbekçeye aktararak, Özbek yazar ve şairlerinden Şehrat, P.Kadırov, Yu.Şamansur, Sayyar, S. Corayeva ve diğerleri önemli bir iş başardılar. Derginin bu sayısında edebiyatçı alim Rahmatulla İnagamov'un eski zamanlardan beri her sıkıntıda birbirlerine yardım eden, kaderi ve sevinci paylaşan, biri diğeri için "ağlasa ağlayan, gülse gülen" Özbek ve Türkmen dostluğu ve onların edebiyatları için "Edebi Doğanlığımız-Edebi Doğanlığımız" adını verdiği makale yer aldı.

Bu günlükte Türkmen dramaturglarının en güzel drama eserleri Özbek tiyatrolarında gösterildi. Konser salonlarında ise Türkmen Kompozitörlerinin mest eden ezgileri ve şairlerin şiirleri seslendirildi. Cumhuriyetimizin filmlerinden de "Şasenem-Garip", "Aygılı Edim", "Anna", "Möhüm Gapırık", "Daş-

galadakı Vaka", "Aşır Aganın Höcçetliği", gibi filmler Özbek seyircilerine gösterildi. Ayrıca Özbek sahnesinde 18. Asırda yaşayan büyük Maktımkulu'nu konu edilen dramanın sahnelenmesi Özbek seyircileri tarafından takdirle karşılandı ve drama çok beğenildi. Ongünlüğün arkasında da Maktımkulu'nun kitabının Özbekçe yayınlanması iki halkın dostluğunun nişanesi oldu.

Son zamanlarda iki kardeş halkın dostluğunu anlatan eserler neşretmek adet haline geldi. Bu eserler sadece ongünlük müddetince değil, diğer zamanlarda da neşrediliyor. Bu konuda Türkmen şairlerinin Özbekistan için yazdıkları şiirleri ihtiva eden "Dostluk Mukamı" isimli antoloji övgüye layıktır. "Türkmenistan Neşriyatı" bu antolojiyi çıkarmakla önemli bir faaliyet icra etti.

Türkmen halkıyla Özbek halkının tarihi ikbalinin bir oluşu gibi Amuderya da onların güvenci ve can damarıdır. Bu susuz çöle can veren ulu deryamız hakkında bir çok eser meydana getirildi. Yukarıda bahsedilen antolojide yer alan Beki Seytekov'un "Amuderya'nın Kenarında", Ata Atacanov'un "Amuderya" şiirleri; Kayum Tanrıguhyev'in mukaddes ve ulu deryanın geçmişini anlatan "Mukaddes Derya" poeması anılmaya layıktır. Bu eserler "Dostluk Mukamı" isimli antolojiye kıymet kazandırıyor. Bunlardan başka antolojide Gara Seyitliyev'in tanınmış Özbek şairi merhum Gulam Gopur'a ithaf edilen "Adam ve Dirilik", Yılgay Durdiyev'in ilk Özbek dramaturgu Hamza Hekimzade'ye bağışladığı, "Şahmerdan", Anna Gurtgeldiyev'in "Sen Mürze Çölden, Men Garagumdan", Sapar Greyev'in "Özbek Dostuma", Alı Baymuradov'un "Aytül Bilen Eşe", Allaberdi Hayıdov'un "Buhara" (Öçerk), Altı Akmemmedov'un "Özbekistan-Menin Özbekistanım" isimli şiirleri yer alıyor. Türkmen şairi Ahmet Memmedov'un eski, ama şimdi de değerini koruyan, Buhara'nın geçmişini ve istikbalini anlatan eseri de dikkate değerdir. Antolojide, bunlardan başka N. Pomman'ın, B. Hudaynazarov'un, M. Mıstıyev'in, N. Gullayev'in ve diğer şairlerin eserleri de yer almıştır.

Aynı şekilde Türkmenlerin "Sovyet Edebiyatı" dergisinde Türkmen hayatını anlatan bir çok eser yer aldı. Bunlardan Ashat Murat'ın "Garagumda", Gayrat'ın "Türkmen Dostuma", Mirmuhsin'in "Göşgi" gibi şiirleri-

nî; Sami Abdikahhar ve R.Yabukov'un satirik hikayelerini misal vermek gerekir."

Makalenin son bölümünde ise iki edebiyatın bir birine tesir edişinin, bu edebiyatların gelişmesi için gerekli olduğu belirtilerek, son yıllarda bunun mûsbet örneklerinin çoğaldığına dikkat çekiliyor. Bu arada Türkmen ve Özbek edebiyatlarıyla meşgul olanlar için önemli bir hatırlatmada bulunuluyor: "Özbek ve Türkmen edebiyatlarını tahsil edenlerin edebi ilişkimizin tarihini ve günümüzdeki durumunu bütün yönleriyle analiz etmeleri, en önemli vazifelerinden biridir." Yazar kaleme aldığı bu makale ile Türkmen ve Özbek edebiyatının tarihteki ve günümüzdeki durumunu ortaya koymaya çalıştığını, ancak bu konunun bir makaleyle sınırlandırılmayacağını belirterek yazısını bitiriyor.

Bu yazımızda yukarıdaki makaleyi ele alışımızın esas sebebi, Özbek ve Türkmen edebiyatları arasındaki ilişkiyi ortaya koymak değildir. Çünkü bu tür bir ilişkinin varlığı, zaten bizim meçhûlümüz değildir. Türk dili ve edebiyatıyla uğraşanların hemen hepsi eğer art niyetli değilirse- Türk dili ve edebiyatının bütünlüğünü idrâk eden kişilerdir. Bizim asıl üzerinde durmak istediğimiz husus, Sovyetler Birliğindeki Türk cumhuriyetlerinde çeşitli boyların içinde gelişmiş bulunan edebiyatların birbirlerinden tamamen ayrı olmadıklarının vurgulanması ve bu edebiyatların tarih içinde gelişen Türk edebiyatının birer uzantısı olduğu yolunda görüşler sergilemesidir. Nitekim Bakü'de yayınlanan "Azerbaycan" dergisinin 1985 yılı 4. sayısındaki Ali Selahaddin, Kazak ve Azeri edebiyatlarını bu gözle değerlendirmiştir. "Arzu Bir Dilek Bir" isimli bu yazı, Bayram Orak tarafından Türkiye Türkçesine aktarılarak "Kardaş edebiyatlar"ın 1986 yılında yayınlanan 13. sayısında neşredilmiştir. Bu tür çalışmalar Türkiye'de henüz başlangıç safhasındadır. Türk edebiyatını bir bütün olarak kabul edenler, Türkiye dışındaki Türk edebiyatını da tanıyıp Türkiye'deki okuyucusuna tanıtmak zorundadırlar. Bu konudaki çalışmalarını dolayısıyla "Kardaş Edebiyatlar" dergisini ve Doç. Dr. Yavuz Akpınar'ı takdirle karşılamak lazımdır.

Bu tür yazıların önemli bir yanı da Türk edebiyata üzerinde mukayeseli olarak durma-

sıdır. Türkiye'de Türk dili ve edebiyatıyla uğraşanların büyük bir kısmı. Orta Asya'da gelişmiş olan Türk edebiyatını bütün vuzuhıyla bilmemektedir. Fakat bugün bilhassa Sovyetler Birliğindeki boylar, birbirlerinin edebiyatlarını yakından biliyorlar ve bu tür mukayeselere girişiyorlar. Eğer bizim edebiyatçılarımız Türkmen şairi Kemine'yi bütünüyle tanısalardı, Onun:

Günde mün gussam bar yüz elem bilen
Derdimin barından beter garıplık
Soragı, men boldum, gaygı-gam bilen
Gelip düşer hatar hatar garıplık

Fani dünya ziynet bilen harç bilen
Yüreğim maddedir, bağrım berç bilen
Vefasız şum ölüm, bergi-borç bilen
Yıl be yıldan kayım tutar garıplık

dörtlükleriyle Karacaoglan'ın:

Üç derdim var birbirinden seçilmez
Bir ayrılık bir yoksulluk, bir ölüm
mısraları, veya:

Seyyah oldum gezdim gurbet illeri
Kâr etti bağrımda yeter ayrılık
Söyleyeyim başa gelen halleri
Ölümden çok çetin beter ayrılık

Şu aşkın ateşi sönmüyor serde
Ah çeker ağlarım gezediğim yerde
Ben bunda kalmışım dost gurbet ilde
Beni ilden ile atar ayrılık.

dörtlükleri arasındaki yakın benzerliği hemen farkedeceklerdi. Fakat bütün ilişkilerin ortaya konulması için önce dış Türklere ait edebi mahsullerin Türkiye'deki araştırmacıların istifadesine sunulması gerekir. Türk şive-leri konusunda bu yönden hayli mesafe alınmıştır. Türk edebiyatı sahasındaki araştırmaların da bu alana yönelmesi en büyük dileğimizdir.